

מִי יָבִין אִי צוֹפֶה לּוֹ שְׁעַת הַפְּקָדוֹת,
אִם בְּקֵר אוֹ אִם פְּתַח הַבַּיִת?

(ג. אלחרמן)

צִלְיָבֵרִי

חיים דז'יברי

נפגע ברסיס פגז במשלת 113

כ"ב תשרי תש"ט

25 אוקטובר 1948

בדצמבר 1915

אֲבָל גַּם בְּשִׁכְבוֹ נְטוּל קוֹל וּמִזוֹר,
יִבְקָרְךָ אֵלָיו צַעֲד־צַעֲד,
עוֹד נִדְמָה לוֹ כִּי הוּא הַנִּקְרָא לְעוֹזר,
וְאֵת הַמְבַקֶּשֶׁת סַעֲד.

(נ. אלתרמן)

הוכינו מכה איומה - דז' יברי איננו.

הסתכלו וראו עד כמה הגורל עיור - הוא קוצר מבלי להבחין בקרבנותיו.

- - -

בפשטותו, בצניעותו, במסירותו, בהקרבתו העצמית וגם בחסינותו - הוא היה לנו לסמל. חבר מילדות, או חבר מקרי, ה כ ל אהבוהו.

יצאנו עם דז' יברי וחזרנו בלעזיו.

קשה להספיד חבר כזה.

נתנחם בזה שנבנה בית ראוי לזכרו.

הלמד רו

כי מי זה ירהב -
ומי זה יאמר
כי סוף למד רו
ואין עוד תפילה והלב לא יוחיל.
חלילה!

ואל יקום היום
ואל תבוא העת.
וחי למד רו -
עם בקר ועם צאן,
ועם טף.

אריה שמרי

חיים היה אחד מאותם החבריים הנחבאים אצל הכלים, שהם הם המהוים את הדבק של החברה ואם תשזל אותם מאתנו המלט החברתי יתפורר.

הם בבחינת הל"ו הנסתרים, שבזכותם קיים הקבוץ.

צנוע ובלתי בולט למראית עין, אך דבוק בכל נפשו בחברה, מסור עד אין גבול. אם נזקקת לעזרה (והרי במקרים כאלה מרגיש עצמו אדם בקבוץ בודד, כי אין אצל מי לבקש) ידעת, שאם תפנה לחיים תעזר ולו גם בחצות ליל, אחרי יום עמל קשה.

כל עבודה מפרכת היה ממלא בשמחה, שמחת יצירה, בשקט ובדיקנות. פעם אמר לי: "לכל עבודה יש לי גישה קבלנית. לא חשוב כמה אני יכול להספיק, חשוב כמה צריך לעשות ולקראת "הצרך" הזה אני מותח את סרירי. וסרירים

אלה נפתחו עד בלי די. תענוג היה לעבוד אתו. בעבודה לא ידע ליאות מה היא.
לא פעם עבד שבועות בלי מנוחה ואם גם עיף לא עמד אף פעם על הצורך שלו לנוח
נדמה לי שבמשך כל השנים לא היתה לו אף דרישה מסדור העבודה. עבד במסירות
ובלי להבדיל בין עבודה לעבודה: בפרדס - טוריסט, בנגריה - מכונאי, בבית
גן - רועה צאן ואם סדרו אותו במטבח עבד כותיק ורגיל. ובכל מקום ברוח
טובה מבלי להתרעם על החברים המוציאים פחות תוצרת. אינני זוכר מקרה שאי
פעם העליב איזה חבר. בגלל התנאים הקשים בעבודה היו לפעמים בין הרועים
חלוקי דעות והתנקשויות, בהן נאמרו גם לחיים דברים קשים, בלי סיבה מספקת
לכן. היה עונה תמיד בצחוק ובהומור, אם כי ידע לשמור על כבודו.

הוא היה עובד מתוך חירות עמוקה בלי כל הרגשת כפייה, כי העבודה לא
היתה המטרה, אלא אמצעי לקיום המפעל והחברה ולה דאג בכל לבו. ראה בה את
היפה והמסארי.

והיפה מסך אותו. מעט חברים קרובים כל כך לטבע כמוהו. היה טייל
לדוגמא. בלילות חרפיים, כשהרוח היתה צורבת באזניים היה עוזב עם ידידו
את החצר ומשוטט בחולות. היה מוכן ללכת ברגל הרבה ק"מ בכדי להתרחק בים.
בטבע הרגיש את עצמו כבן-בית, כי לא הסתכל עליו מהצד כי אם כבש אותו
במתיחת טרירים בטיולים, בשיוט, בטחיה.

תר הרבה בארץ וידע כל מקום בה. כל פנה חבויה היתה לו בית. בגישתו
לטבע היה משהו מהפרימיטיביות, באיזו רעננות היה חוזר רטוב עד העצמות
מהמרה אחרי יום גשם אפור, כאילו ביערות קדם, ללא כסות גג גדל. כמה אהב
פירות מבלי לעמו, לפעמים, על טעמים, ובאופן מפליא היה מגלה בכל סביבה
חדשה כל עץ נושא פרי.

אני נזכר ביום חרף, בו ישבנו על חוף ימה של עטלית. היה קר, הרוח
חדרה לעצמות. קראתי לו לחזור, אך הוא נשאר יושב. לים הסוער ולרוח, נמשך
בהמשך גלי הים לצוק עלי חופים.

בעצמו נראה לי כאילן משרש וכסלע איתן. ביחסו לסבע התגלתה ראשוניותו
זו, המצינת כל אדם חסון ומסוחרר מהרגלים קרתניים.

חיים היה בעל אינטואיציה מפותחת ובעל אזן ועין משוכללות ופתוחות
לכל יצירה מוסיקלית ולכל ציור יפה. למעטים בינינו ישנה גישה כה בלתי
אמצעית לאמנות. הוא היה בעל חוש דק וצמא לדעת. שלט בצרפתית. בשנים
האחרונות למד אנגלית והגיע לקריאה חפשיה בה. אך צניעותו מנעה בעדו לבטא
כל אלה בחברה. כחבר היה מעניין ונעים היה להמצא בחברתו, שהיתה משרה הרגשת
בסחון באדם ובעולם. וידידים היו לו הרבה. כל מי שהכירו נעשה לו חבר.
והוא היה נאמן לידידיו וידע לחוש ללבם.

דו"ברי לא ידע פחד מהו.

זכור לי אותו יום במשלט, כשאירון מצרי חג מעלינו וירה במכונת
יריה וכלנו התכוזנו בעמדות הגלויות ומלאך המות מרחף לנגד עינינו. חיים
לא פחד. עקב אחרי האירון והודיע מיד על התקרבותו או התרחקותו. באותו
יום-סר ונמחר בצהרים אמרתי לו: חיים, נלך לאכל בתעלה, אבל הוא הסתכל
בי בלעג, כאילו שואל: "ממה לפחד".

חוסר הפחד הזה היה בעוכריו.

"אחרתי בשניה", שגן על ערש דווי מהרגע הראשון שנפצע. כן. הוא אחר,
תמיד היה מקדים לעזור ולזולתו ומאחר לדאוג לעצמו. לו חבר היה נזקק לטפולו,
ללא ספק לא היה מאחר, אך לעצמו - אחר.

נדמה היה לי, שאדם זה, האהוב על הכל, שכל כך בטוח, רענן, חסון ומלא
ענין צריך להיות מאושר. ואילו האושר היה ממנו והלאה - כי לדאוג לעצמו
אחר. מה הייתי רוצה לעזור לו, אך הוא כאילו מטבע בריאתו, נוצר להגיס
עזרה ולא לקבלה. ממני זה הגיע לא פעם למצוקה נפשית, אך אפיו הפעיל היה
מתגבר על כך. עזר לו בכך ההומור העדין והנוקב שלו. בכל דבר כבד ועצוב

ראה גם את הקל והמצחיק. היה מסתכל באפן רב צדדי על החיים וראה בהם קודם כל את השמח והמגוחך. כשהיה מספר על מעשים הקורים בכל יום היו שומעיו מתגלגלים לא פעם מצחוק. המימרות שלו: "אמרה קליאופטרה לנפוליאון", או "מה יש מדברים" ואחרות הרומזות על הומור זה, נעשו קניין שפתנו היומיומית.

קשה היה לתאר, שאדם זה הצוחק כה הרבה - סובל, פעם אחת בליל קיץ בהיר בבית גן חזר מאוחר ממסיבה במוטבה בה לגמנו לגימה הגונה. שתקנו. התפלאתי על שתיקתו. הסתכלתי בו בתמיהה ואז ראיתי דמעה זולגת מעינו. לימים, כשהיה בצבא כתב לי מכתב ובו הנמוקים על החלטתו שלא לחזור לקבוץ. אז נזכרתי בדמעה זו שבצנצה בעיניו בשעת ליל מאוחרת בגליל - ולבי נקפני על הסבל האנושי הגדול, שעבר חבר יקר ואנו לא הרגשנו כלל בכך - הרי דו"ברי עליז תמיד.

אך גם הפעם התגבר על כך וחזר אלינו ביתר רעננות ומסירות.

עלה כפורח. והנה נפסק פתיל חייו והוא איננו עוד אתנו. וקשה להתרגל לאסון זה. כשאני טרוטט בחצר ומחפס חבר לסיחה וטיול נראה לי אז המחנה ריק - דו"ברי איננו.

ושבעתים גדול הכאב על ההרגשה שנשארה, כי בחייו לא בטא את עצמו במלואו. היה לו בהרבה יותר יופי מאשר הרגישו החברים, שהכירו אותו רק באפן טטחי, ואני מהרהר ושואל: למה לא ידענו להבחין יותר בהדר שבנפסו? והנה נסמן כל הפאר הזה וירד לשאול תחתיות. וקשה לי להשתחרר מקללת הגורל הרובצת עלינו וקוצרת כל כך הרבה מבין טובי חברינו. הם הולכים מאתנו ומטאירים בתוכנו חלל ריק שלא יתמלא לעולם.

מזכרוננו לא תמוט דמותו של החבר האהוב והיקר, הבחור כארז, הרך כילד, בעל הכתמים הרחבות, הלחיים החכליליות והמתללים השחורים.

חיים מאירי.

בְּקֶרֶךְ יָרֵק מִלְּבָב בְּשָׂמִים.
שָׁמֵשׁ הִדְלִיקָה בָּהֶם עֲנָנִים.
בּוֹאוּ, עֲצִי, לְלַחֵף בְּעֵינַיִם
אֶת הָאוֹר
הַנוֹשֵׁר
בַּגָּנִים.

(ר. אליעזר)

עִם פְּרִידָה סְהֶקְבוּץ
בְּדַרְכּוֹ לְבִרְיָגָדָה

על דזי יברי

כאלה הם: אלונים, חסונים, בזים לסערה. אין רוח-מצויה ובלתי מצויה - שתוכל להם. אחד אחד נגדעו באבם, בחוסנם. וארוכה שורת הנופלים - ארוכה מדי. ועתה נוסף על המתים - חיים. כל כך בלתי הכרחית היתה נפילתו, מקרית - עד כדי אי-השלמה - בשום אופן, עד חריקת שיניים.

הללו - וחיים ביניהם - אינם נופלים בסערות עזות, הם עומדים בהן, הם בזים להן. רק רוח קלה ובלתי צפויה היא מצמיחתם.

חוסנם - בעוכריהם. בוזם למות - מכשילם. בעקבותיהם צועדת קלות הדעת וחוסר הזהירות.

דמעה נאמנה על קברו.

אליעזר.

X X
X

החלה ספינה בגלים מתנועת
סירנה בזעף צופרה ומשועת:
אחר המועד!
אחר המועד!

והוא, בין ברושים, אך ברוש ברוח
רק אילן בין אילנות,
ומנביע דם יקוד
ומלב כלם שכוח:

אחי, הן עמכם עברתי שביל ימים
בחלומות וברעב - גורל אחד גם יחד.
קויתי, כי ביתכם יהיה לי חיק של אם
בלילה - בלהבת הקדחת.

עכשיו פה אעמוד
גוף ערירי מאד,
מאח ומאחות זנוח
אך קוץ מדף בדסא, סערו הרוח.

אריה שמרי

X X
X

"בעצם מה הוא האדם?"

בשאלה פילוסופית זו נהגת להתלוצץ. וכמוכן התגובה היתה חיוך רחב על הפתיים. שביבי תקוה בעינים וגופך האיתן והחסון כולו אומר, האדם הוא סמל לכל חי.

הטבע יצר חוקים אכזריים משלו והאדם נאבק אתם עד קצה גבול יכולתו.

יש מאבק צבורי אשר הופך להסטוריה של האדם גופו הופך לחוויה אישית פנימית שלו המקרינה על שביבתו הקרובה. - צורות שונות ותוכן שונה להקרנות הללו. יש והאדם מקרין לסביבתו רוח ועדנה, בינה ודעת, או שמציאותו מעין לא אכזב של ריעות וידידות ומסירותו הכנה והעמוקה למקור עידוד ודוגמה חנוכית צבורית ללא ערעור.

ההיה משהו בתוכנו אשר לא הכיר בך כמה מהתכונות היקרות והנפלאות הללו?

נפל בגורלי להיות כנראה בין הבודדים אשר התגלית לפניהם על מאבקך השנימי כלמי פנים וכלפי חוץ, על מאבקך הפרטי אישי ומאבק חברתי. עצרת בקרבן כוחות גדולים וחולשות גדולות ואך לא נמת לחולשות להתגבר עליך. בשנים האחרונות המכו חייך לרסיסי מאבק חיוביים אשר נמהדקו זה לזה וחסנו את נפשך וגופך.

ובא הרגע הטרגי ורסיס זה נשתרג לתוכך הרס את רסיסי המאבק החיוביים ונפלת - הלכת מאתנו בזמן שהמוטג מות, הבלתי נתפס בדרך כלל, נתמסס בקרבנו בטלוא אכזריותו. נתמסס בקרבנו גם המוטג המוטיקלי על דפיקות הגורל בשעה שהרגבים הראשונים נתדפקו על ארונות של טובי חברינו אשר הלכו ללא עת ונמוגו עם דממת הנצח.

כרינו קברות רעננים בפרדס הקטן שלנו ובצל הירק הנצחי, הסמל לחיים
המתחדשים, תנוח גם אתה מנוחת עולמים ולנו לא נשאר אלא להשתרג בין אהבת
המאבק על החיים המתחדשים לבין עצבונות ותוגה אשר מנסיים להצר את צעדינו.

נגיד בפה מלא שנוכל להם!

זהו הצו וזוהי גם יד לנופלים.

עמוס.

עם חברים שאבדו

(קטע שנכתב ע"י דו' יברי בעתון הקן)

גם היום זרחה החמה כדרכה. גם היום יחיו האנשים את דאגותיהם - אותה
המלחמה הנואשת ללחם... העולם - גם הוא בדרכו ילך, אך... אללי לי! שלשה
מאתנו אבדו לנצח והטביעו אותנו בצער עמוק.

הגלים הקרים של הדונאו בלעו והמטיכו את תנועתם המסתערת.

ונזכר אני... היה ה-9 לספטמבר... יום שחור לי.

מלאי אמץ, מלאי חיים וסואפים אל אפקים חדשים. - הבה חברים! אחזו
היטב במטוט! דחפו את הסירה בדרך היטרה! היא מתחלקת כה יפה על פני המים.
מה טוב ומה נעים יחדיו! ראו, באיזה קלות טסה הסירה אל המטרה! פניכם
המיוזעות, הצוחקות, מתנוצצות לאור קרניה הלוהטות של השמש... אש פנימית
יוקדת בנפשותיכם הטהורות...

מה נעים לעבוד יחדיו...

אחו עיף. אין דבר - אחר יחליפו! ה"אחר" אחוז במשום והסירה שהפסיקה
לרגע את התקדמותה המהירה ועמדה, ממשיכה ביתר עקשנות בדרכה, וטוב צחוק,
רינה וגייל...

מהחוף צוחקים לנו. והרוח גוברת... אחרים מפחידים אותנו במכסולים
שוניים אשר נפגוש בדרך - וזה נותן לנו דחיפה לטוט עוד יותר מהר... -
נעבור את המכסולים ואת מטרתנו נשיג! והסירה הקטנה והחלטה מקפצת בין
הגלים בזרם החזק... הנה היא מתגברת וממשיכה בדרכה...

אך לפתע דוחפה הזרם לתהום...

וכשהם, מלאי חיים ומרץ, פחות מתמיד הרגישו את המות הקרוב - נמסכה
הסירה אל הסלע - אל הסלע הגורלי...

טלוט נשמות כבו... טלוט נשמות מאירות, שהורות...

הסירה עמדה לרגע, פסק לרגע מעופה... אך אחרים יאחזו במשום - ידיים
רעננות ואמיצות, והיא תמשיך לטוט בלי הפסק אל הנמל הרחוק...

חיים דז'יברי

ריסה, 13.9.1933.

האדם צועד כילד,
הוא את לבבו הוציא
והדק אותו כפרח בכתנת המכחלת.

אליעז

בדרך לנמל הרחוק

אבד לנו חבר יקר. עשינו כבוד דרך ארוכה יחדיו מילדותנו. היינו קרובי מטפחה וידעתינו מסחר ימיו. עוד אז היה שונה מאתנו - תמים וישר לב, בוסס בעצמו ובזולתו - אחי-סמך.

אפיו היה בגלה לאלה שבאו אתו במגע - אך יחד עם זה היה לו עולם פנימי כמסו ובעול - עולם תעלומות - מלא הדר, שלזרים לא היתה דריסת רגל בו.

זכורני... היה זה לפני 15 שנה. חבורת נערים קנינו לנו סירה עלובה ורעועה וערכנו בה שיט על פני הדונאו הרחב... ובאחד הימים יצא חיים בלויט שלוטה מטובי חברינו בקן לשוט בסירה; בהגיעם לזרם עמוק בקרבת אנית גרר התהפכה הסירה. השלטה טבעו ורק חיים סחה מתחת לאניה וניצל.

לא היינו רגילים באותם הימים לדור בכפיפה אחת עם המתים...

המקרה הזה הסעיר את הרוחות וכולנו היינו המומים מעצם המכה אשר הוכינו, ויותר מכלנו - חיים.

החלטנו להוציא עתון לזכרם. פניתי לחיים סיכתוב גם הוא רשימה לעתון. בתחילה סרב, אך מאחר שהפצתי בו נענה לי וכתב את הרשימה הקצרה המופיעה בחוברת זו.

- - - -

מה אכזר הגורל לעתים.

גם אתה, חיים, יצאת להאיר אפקים חדשים, לשחרר אדמה חדשה! וכדברייך, כן יהיה: "אחרים יביאו ויאחזו במטוט - ידיים רעננות ואמיצות והיא תמטיך לטוט בלי המסק אל הנמל הרחוק" בטאתי הנגב.

יהי זכרך ברוך.

דנו - אי-סם
(רמת השופט)

צירוף לימינו האחרונים

(מתוך מכתב)

--- עצוב לי מאד, מאד, אסוף דו"יברי איננו נותן לי מנוחה. בקרתי
אצלו בבית החולים ודברתי עם הרופא. הכל אבוד - הוא לא יחיה עוד הרבה זמן.

דו"יברי עצמו איננו יודע את מצבו. שו חחתי אתו הרבה זמן. ספר לי איך
קרה המקרה. הוא זוכר את כל הפרטים. הוא מקוה שבעוד יום יומים יוטב לו.
ואני ידעתי מפי הרופא את האמת. קשה היה לי להיות על ידו ולחשוב שדו"יברי
החזק לא יחיה בעוד כמה ימים. התחלתי להאמין בפסליזם. שנים על גבי שנים
נאבק והקץ בא בצורה כה טרגית.

כעת שוב הוא בבית החולים, מטותק בכל גופו ובלי כל סיכויים לחיים...
כאלה הם החיים בימינו... ואולי לא רק בימינו...

וידה

22.10.48

מתוך מכתב

הגיעה אלינו הידיעה על מותו של דו"יברי, כשהעיניים בלשו בין המסגרות
השחורות שבעתון, מתוך חרדה לגורל עשרות ידידים וקרובים הפזורים בכל
חזיתות הארץ, נתקלו בשם הידוע והקרוב כל כך.

אכן, דו"יברי נפל בהגנה על המולדת. והלב מיאן להאמין. הן הוא היה
התגלמות הכח והחיים. ואם כי המות מהלך ברחבי הארץ וגזל את מיטב אנשינו,
לא קל להסלים עם העובדה שדו"יברי איננו עוד.

קשה, בעצם הימים האלה לבכות חבר כאשר כלנו, כל אחד באשר הוא שם,
עומדים דרוכים על המשמר, חייבים לשאת כל אבדה יקרה בשקט ובסנינים מהודקות.